

Zvonimir Đukić Đule

Van Gogh
MORE BEZ OBALA
Pesme i fotografije

Copyright © 2019, Zvonimir Đukić
Copyright © 2019 ovog izdanja, LAGUNA

Fotografija na poledini korice © Dalibor Danilović

Zvonimir Đukić Đule

Van Gogh

More bez obala

Pesme i fotografije

Sadržaj

Uvod	7
Pesme i fotografije	17
P.S. I Love You	141

*S ljubavlju,
mojoj supruzi i sinu,
mojim roditeljima i bratu*

MORE BEZ OBALA, ŽIVOT BEZ OGRADA

Deseti studijski album Van Gogha, *More bez obala*, plod je mog prijateljstva sa jednim džinom i jednim patuljkom. Džin je, i to u svakom pogledu, moj kum Srba, koji više od trideset godina sedi na bubnjarskoj stolici našeg benda i čuva mi leđa na bini, kao i u životu. Mora da bude džin neko ko ima toliko srce. Naravno, i svi drugi ljudi koji su prošli kroz Van Gogh, ili su još uvek tu, ugradili su deo svoje duše, pameti i talenta u našu priču. Svima sam im iskreno i beskrajno zahvalan. A Srba i ja dali smo se najviše. To nije tajna, to zna svako ko voli Van Gogh.

Ali niko ne zna za moje prijateljstvo s jednim patuljkom, dobrim duhom, ličnim hobitom. Evo, to prijateljstvo sada otkrivam i prvi put o njemu govorim. Ne znam odakle je hobit došao. Mnogi bi verovatno rekli da je stigao iz moje mašte. A ja ponekad pomislim da je obrnuto. Da je on izmaštao mene. Možda me sanja, možda postojim samo dok on spava. Možda su njegovi snovi, a ne moja mašta, prostor u kojem se družimo. Možda je stvarniji od mene. Ne mogu da znam. Ali znam nešto drugo: mnogo toga što ljudi doživljavaju kao moje, zapravo je njegovo. On je vlasnik rudnika iz kojeg mi u misterioznim paketima stižu ideje, reči, tonovi, slike...

Pojavio se još kad sam bio sasvim mlad. Mislim da sam imao manje od deset godina. Ušao sam u kupatilo i video ga kako sedi na lavabou. U tom trenutku nisam znao ni ko je ni šta hoće, ali osetio sam sreću. Naslućivao sam da ću od njega dobiti nešto lepo i važno. Osetio sam da mi je prijatelj, da je tu za moje dobro. I zaista, ubrzo je počeo da mi pokazuje dotad nepoznate, čudesne puteve, koji su me vodili iz svakodnevice i spasavali me

dosadnih rutina. Kroz razgovore koje smo vodili, otpakivao je svoje poklone. Bogu hvala, tim poklonima ne vidi se kraj. Moj hobot i ja još razgovaramo. Najčešće dok se tuširam: nagnem glavu nalevo i puštam da mi vrela voda klizi preko vrata. To mi oslobađa misli. Vrelina tuša otvara predvorja mašte. Vodi me ka blaženom stanju u kojem sam odjednom sposoban da sa hobotom razgovaram o svemu o čemu inače ćutim. Sposoban da priznam, doznam, saznam.

Najpre sam od njega dobio reči. On ih je diktirao, ja sam pamtio i, kada se malo poslože, zapisivao. Često se događalo da ne razumem šta tačno znače. Samo sam beležio. Bila je to bezimena unutrašnja potreba. Udovoljavao sam joj, ali nisam o njoj mnogo razmišljao.

Kako je vreme prolazilo, sve više sam shvatao da zapisujem i opisujem svoja *stanja*. Ne događaje, nego *stanja*: emocije koje su me uzimale pod svoje. Tugu, ushićenje, srdžbu, radost... Pisao sam, makar u početku dečje i nevešto, o osećanjima u kojima sam se kuvao i u kojima se kuvam i dan-danas. Svaki čovek nosi to bogatstvo u sebi i ja sam želeo da ga preispitujem, da mu se prepustim, da se u njega utopim i sakrijem. Reči su se nizale, pravio sam vence od njih. Nisu to bili stihovi. U stvari, bilo je nešto između proze i poezije. Možda malo više proza. Krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih, dobila je ozbiljniji oblik. Još nekoliko godina kasnije, zahvatao sam u nju i oblikovao neke deliće u stihove koji su završavali na albumima Van Gogha. Ništa se u međuvremenu nije promenilo. Još uvek pišem takve prozne tekstove i još uvek se iz njih rađaju stihovi. Evo ih i na albumu *More bez obala*. Ponekad ih pišem mirno, ponekad u brzini, plašeći se da će reči prestati da me saleću. Zapisujem ih na salvetama, majicama, hotelskim jastučnicama i čaršavima. Moji prozori stalno su otvoreni i te ptice mogu nestati jednako brzo kao što su i došle.

Kada je procenio da sam dovoljno sazreo, hobot je počeo da mi šalje zvižduke, praskone budućih pesama. Tih dana, po želji roditelja, išao sam u muzičku školu i učio da sviram violinu. Uopšte to nisam voleo. U doba bučne i strasne muzike, bavio

sam se tihom i otmenom. Bežeći od violine, gledao sam fotografije na kojima su bili Džimi Hendriks ili Riči Blekmur. Nisam imao pojma kako funkcionišu tih šest žica i mnogo pragova na električnoj gitari, ali osećao sam neopisivo uzbuđenje i želju da ih istražim na svoj način. Poverio sam želju hobitu. Često sam mu se ispovedao. Taj mali duh ume da sluša. Da čuje, oseti, uteši... I usmeri – da mi kaže kuda da pođem, a kuda ne. Tako mi je rekao i za gitaru. Nemoj da te neko drugi podučava, kazao je, nemoj na taj način da se navikavaš na instrument. Postaćeš čovek koji ispunjava tuđe želje, a ne svoje. Uhvati levom rukom pragove, a desnu spusti na žice kao neko ko *ne zna* da svira. Treba sam sebi da držiš lekcije, treba sam da otkrivaš magiju gitare. Neka ona bude tvoj produžetak, neka ti pomogne da svoja osećanja podeliš sa drugima. Ne da budeš virtuoz u čijoj brzini se osećanja izgube, nego da ih gitarom naglasiš, obojiš... Nemoj da se opterećuješ pravilima, nemoj da te određuju tuđe priče, budi svoj. Ne određuju ljudi pravila u harmonijama, svako ko je sebi dao takvu dužnost pretenciozan je. Harmonije su gotove, kosmos ih je pun, uzmi one koje osećaš kao svoje, u kojima se prepoznaješ. Tvoja jedina obaveza je da nijednu ne poremetiš. Nemoj da te vodi mozak, neka te vode tvoje čulne škrge i bala koja curi, neka te vode instinkt, strast i osećanja.

Poslušao sam ga i te savete ne zaboravljam ni sada. Spajam reči i melodije koje mi hobit šalje. Činim to bez ikakvih opterećenja. Odavno sam odbacio sve što sam naučio u muzičkoj školi. Stroga pravila koja su mi tamo nametana vređala su moju ideju o muzici. Muzika je sloboda, a ne šetnja u zatvorskom krugu pod budnim okom čuvara. Ne pravim razliku između muzike i života: to treba da bude egzaltacija. Pročišćenje kroz ushićenje. Upoznavanje sebe. Život nam svima poklanja takve momente, potrebno je samo da ih prepoznamo.

Pamtim moj prvi takav trenutak, doživio sam ga krajem sedamdesetih. Bila je noć punog meseca. Šetao sam u društvu mog dragog hobita ostrvom Brač – s jednog kraja na drugi. Čuli su se samo zrikavci, a put je, obasjan mesecom, izgledao kao

kad slikar prstom nanese debeo sloj ulja na tamno platno. Put se pružao ispred mene, a u mračnoj daljini spajali su se nebo i more. Zvezde su ličile na svíce u mraku, nebo nas je pokrivalo kao ćebe prošarano svetlim rupicama. Pred zoru smo stigli na plažu. Kroz svitanje je polako poprimala narandžastu i žutu boju. Uronio sam šake u more, osećao sam kako nekakav veliki teret izlazi iz mene da se više nikad ne vrati. Taj teret je, u stvari, bio strah od života, potreba da se previše oslanjam na roditelje ili nekog drugog. A božanstvena noć na Braču bila je moje prvo veliko pročišćenje, susret oči u oči sa samim sobom, svest o tome da kroz život mogu sam, da sam postao punoletan – suštinski, a ne kalendarski. Ti bajkoviti prizori oživljeni su na novom albumu Van Gogha, u pesmi „Kakvo divno veče“.

Želeći da sretnemo sebe, najpre se udaljavamo od roditelja. To je prirodno, pošto su nam najbliži. Ali, koliko god daleko da odemo, i dalje ih nosimo u sebi. Nema tog prkosa koji vas oslobađa roditeljskih čestica, a danas znam da i ne treba da ga bude. Ja sam, pored ostalog, od oca nasledio ljubav prema fotografiji, ali i ustručavanje da drugima pokazujem fotografije koje pravim. Tek sad sam se osmelio na tako nešto. Da ovo nije zamišljeno kao knjiga za više čula, verovatno bih fotografije još uvek krio u kompjuteru. Čak ni ocu nikada nisam pokazao nijednu. On me sad gleda odgore i nadam se da me razume. Nikada nije napravio izložbu. Spremio je sve, uramio slike – i onda samo kazao: „Ipak, ne.“ Bio je previše povučen za takav iskorak.

U mladosti, šegrtovao sam u njegovoj foto-radnji. Danas znam koliko je to bilo dragoceno, i zahvalan sam mu što me je na taj način učio ne samo fotografiji, nego i disciplini i manirima. Ali tada sam se takvog posla stideo. Šegrt je morao ujutru da otvori radnju, da čisti i sprema izlog, da bude tu kad se radnja zatvara... Za to vreme moji vršnjaci su uživali u mladalačkim zabavama.

Počeo sam da fotografišem kada sam se približio dvadesetoj godini. Slike sam izrađivao krišom, da ih otac ne bi video.

Uživao sam u dražima laboratorije. Godio mi je izazov da, uz pomoć vode i hemikalija, na papiru stvorim prizor koji sam po-
želeo da otmem od zaborava, koji me je nagnao da podignem
foto-aparat. Bila je potrebna veština da bi se to postiglo. Nisu
postojali trikovi digitalne fotografije. Čovekov udeo bio je veći
nego danas, ljudska kreativnost nadoknađivala je nedostatke
ondašnje tehnike. Tada je od vas zavisilo da li ćete, uz pomoć
fiksira i vode u kojoj se ljuljuška papir, izvući ili upropastiti foto-
grafiju. S druge strane, godi mi prednost digitalne tehnike koja
nam omogućava da odmah vidimo da li slika koju smo napravili
odgovara onome što smo želeli. Ne mislim na prosto mehanič-
ko beleženje prizora, to mi nije zanimljivo. Kada fotografišem
– na putovanjima, na turnejama ili u nekim drugim prilikama –
mnogo više me interesuje ono što oblici i forme kriju nego ono
što pokazuju. Pokušavam da uhvatim ono što je u njima, na prvi
pogled skriveni sadržaj, suštinsku poruku prizora koji mi je ne-
kakvim tajanstvenim zovom privukao pažnju. Tu poruku poku-
šavam da spasem zaborava.

Fotografišem trenutak. Situacije koje su naoko neme, ali kao
da meni nešto govore. Fotografišem grafite, vodu, nebo, polja,
pokret... Da, kao da u meni tiho brunda potreba da nastavim
nešto što je radio otac. Prirodno, zar ne? Teško može kruška
da padne ispod jabuke. Verujem da bi ocu sad bilo drago da se,
odozgo, odnekud iza oblaka, krišom spusti u cipelama od pene
i da svojim lepim, bistrim okom pogleda moje zapise, sve slike
koje nikada s njim nisam podelio.

Ne planiram i ne znam unapred šta ću fotografisati. Strpljivo
čekam da me prizor sam pozove. Ponekad nemam pojma za-
što me zove, ali ne opirem se. Napravim mnogo snimaka neba,
čudeći se svojoj naizgled besmislenoj upornosti. Onda vidim da
je na jednoj fotografiji uhvaćena zvezda padalica i shvatim da
su sve slike nastale da bi se došlo do nje. I shvatim da je vre-
delo. Tako je uvek u životu. Bezbroy žena prođe pored vas da bi
jedna, ona prava, ostala u zagrljaju. Morate dugo držati ruke u
potoku reči da biste izvadili zlatni grumen nekog stiha. Mnogo

je smrznutog grožđa potrebno da bi se dobilo malo finog ledenog vina. Tone ruža neophodne su za bočicu ili dve ekskluzivnog parfema. Naravno, ovo ne znači kako se zanosim da moje fotografije imaju izuzetnu umetničku vrednost. One su, da se malo našalim, vrsta ličnog datumara, svedočanstva o stanju lepote il' kvara.

Još nešto je interesantno u vezi sa njima. Ne fotografišem stalno, ali sve vreme posmatram svet u prizorima koji bi mogli da se nađu pod staklom i u ramu. Vidim slike i tamo gde ih većina drugih ne primećuje. Ne znam da li ih sâm stvaram ili su one sve vreme tu, a ja ih samo, u podsvesti, u ličnoj komori koja uopšte ne mora da bude mračna, kupam u kadicama s vodom, kačim ih da se suše i posmatram ih, večito začuđen i ushićen. Imam stalnu i neodoljivu potrebu za vizuelizacijom. Dok pišem prozne tekstove ili stihove, vidim slike koje ih ilustruju. I uz većinu tonova na gitari vidim boje i slike. U stvari, kad razmislim, imam utisak da je obrnuto – da najpre vidim slike. Moj hobit ih šalje zipovane. Kad ih otpakujem, uz njih polako počinju da stižu reči ili zvuci na gitari.

Neke od tih slika kasnije se nađu u spotovima Van Gogha. Kadrovi iz spotova ne razlikuju se od prizora koje sam imao u glavi dok sam pisao stihove ili komponovao melodije. Niti želim da se razlikuju. Ne treba ih doterivati, ulepšavati. Jer, autentičan je jedino prvi *tejk*, originalan, nenašminkani prizor ili ton. Nikada u studiju nisam opevao niti odsvirao nešto što bi nadmašilo prvi *tejk*. Samo prvi put čovek može da pokloni celog sebe, svaki naredni pokušaj neminovno postaje kozmetika, želja da se pesma dopadne nekom drugom. A to je pogrešno. Jedino je važno da se ono što radite sviđa vama i da bude iskreno. Ako je takvo, onda će se sigurno i neko drugi u tome prepoznati.

Čuvajući iskrenost, sve ove godine trudio sam se da ne postanem zanatlija. Da sam ipak postao, da sam to dozvolio sebi, možda bi mi bilo lakše. Ali stalno sam osećao kako sa te strane dopire miris opasnosti. Jer, zanat ume da ubije srčanost i osećanja u čoveku, ume da sam sebi postane svrha. Poželite da budete

najbolji, umesto da budete najiskreniji. Nikad nisam pokušavao da postanem izuzetan gitarista, pevač, tekstopisac... Naravno, neki standardi se podrazumevaju, čovek ne sme da se bruka. Ali moja jedina ambicija, jedina istinska želja, jeste da kroz muziku što više sačuvam autentičnost svojih osećanja i da ih u što bistrijem obliku podelim sa drugima. Nisam od onih koji će da ih zamute virtuožnošću. Nisam od onih čija veština skreće pažnju sa emocije i poruke. I nikako ne pripadam onima koji osluškuju trendove. Van Gogh se, iz albuma u album, menja zato što ponavljanje doživljava kao poraz, zato što ima unutrašnju potrebu da se preispituje, da izbegne tromu rotaciju i ostane svež, a ne zato što hoće da prati modu. Svaki put se trudimo da ponudimo nešto drugačije, nešto što se od nas možda ne očekuje, i često kroz takve pokušaje sviramo muziku koja u tom momentu nije u trendu. Ali uvek je *naša*, iz srca je, i ljudi to prepoznaju. Svaka slika i svako osećanje o kojem pevam prošlo je kroz mene. Svako stanje koje prikazujem stihom ili zvukom bilo je moja kuća. Kad bih sve to dao nekom zanatliji, nekome čiji su prsti na gitari spretniji ili nekome ko je pročitao više knjiga, on bi sigurno napisao pesme sa više majstorstva. Ali više majstorstva ne znači i više istine.

Istina je uvek najvažnija, a život sa njom jedna od najvećih lekcija. Naše postojanje je učenje kako da podnesemo istinu, čak i kad je prezasoljena. I kad je takva – u stvari, *najviše* kad je takva – ona je lek. Peče i leči istovremeno. Istina je u slanoj vodi. Žak Kusto je bio u pravu kada je rekao da slana voda – more, suze, znoj – isceljuje rane.

Jednu jednostavnu ali sudbinski važnu istinu shvatio sam krajem devedesetih. Tada sam čekao da postanem otac, da mi se rodi sin Simon. Postao sam vrlo zainteresovan za astrologiju. U horoskopu sam Rak, a podznak mi je Ovan. Zvezdama sam postavljao pitanja koja su mi bila važna, a njihove odgovore zapisivao u stihovima koji su se kasnije našli na albumu *Opasan ples*. Pokušavao sam da što više saznam o sebi i promenim ono što nije dobro. I tako sam došao do te toliko proste i toliko značajne

istine: da nikad neću biti dobar roditelj ako, u stilu tipičnom za Raka, živim u vodi i ispod kamena, kao da mi već oklop nije dovoljna zaštita. Kako ću dete učiti o životu ako ga sam provodim u samici? Kako ću sinu objasniti svet ako ga sam nisam upoznao, većito zabrinut da će me neko povrediti? Shvatio sam da moram da napustim utočište ispod kamena, nadoknadim vreme provedeno tamo i hitno naučim mnoge propuštene lekcije. Zato sam dozvolio da moj podznak, taj Ovan u meni, odgurne kamen i oslobodi me. Izašao sam, rešen da se suočim sa izazovima i preprekama spoljašnjeg sveta. Više nisu važila pravila mira, ali ni čamotinje, sad su važila pravila istraživanja. Gledao sam svet kao da ga prvi put vidim i istovremeno osećao da jedna potpuno nova planeta raste u meni. I to je, pored svega ostalog, u korenu promenilo način mog pisanja. Ta promena prvi put se vidi na *Opasnom plesu*, mada je želja za njom stidljivo, jedva prepoznatljivo postojala već na albumu *Hodi*. Ali *Opasan ples* je bio prvi album na kojem se jasno videlo kako je fermentacija moje poezije drugačija. Počeo sam da nalazim bolju formu za prenošenje iskrenosti. I osmelio se da govorim o više tema nego ranije.

Hobit je sedeo na lavabou i zadovoljno se smeškao. Otvaranjem prema svetu, prema životu, dobio sam veliki plus kod njega. Sad je u pesmama bilo očiglednije da govorim iz duše, a ne guše, i on je to pozdravljao. Imao je plavu boju ispod očiju, ali ne od umora nego, naprotiv, od sreće. Takav je, čudan. Ima plavu boju kad je veseo, žut je kad je setan i crven kad je ljut – jedino u ovom poslednjem liči na nas. I eto, svidela mu se moja nova hrabrost da zahvatam dublje nego ranije, da se preslišavam i ispiram dušu sa još više slobode.

Od trenutka u kojem sam dozvolio sebi da pridem svetu i dozvolio svetu da se primakne meni, stojim zadivljen pred njegovim prostranstvima. Koliko mesta za igru, kakav poligon za maštanje! Mašta je more bez obala, a more bez obala je simbolična slika života bez ograda. Provodim godine učeći da tako živim, a moji stihovi, moje slike, zvuci iz moje gitare tragovi su tog učenja.

* * *

Dok smo snimali album *More bez obala*, moj otac je otišao zauvek. Ili nije? Njegove poduke, energija i uticaj svuda su oko mene. Gubitak oca i pesma o tome učinili su *More bez obala* ozbiljnijim albumom od bilo kojeg prethodnog. Otisnut iz sigurne luke, izbačen iz kreativnog komfora, razgolićen, bez plašta i mača, grubo svestan da će se i poslednja naša čestica izgubiti u kosmosu i da ostaju samo sećanja i slike, prvi put sam spustio stopalo na zemlju kojom ranije, pišući, nikada nisam išao. Tako moj otac i posle smrti nastavlja da me čini hrabrijim, boljim. A ja pokušavam da budem dostojan njegovih nastojanja.

Valjda se jedino to i računa. Šta čovek treba da radi, šta uopšte može osim da se trudi da bude što bolji.

*... bez kraja put, na njemu sam
i dalje hoću da znam
gde vodi san, u kakav dan
i dalje hoću da znam...*

Nikad više

DIBUK

Pogled tvoj krade um i mir
Zatvaram oči i misli tonu u san
Ne vladam sobom topi se moć
Gubim kontrolu guta me noć

Ponovo rođen poklanjam sebe
Plašim se lutanja
Hoću sa tobom dugo da traje
Sakrij me u sebe

Jahaću vetar, vetar je hrabar
Jedini sme sa mnom najdalje
Zovem i tebe stani uz mene
Letimo zajedno ukradimo vreme

Sakrij me u sebe
S tobom znam bilo gde
Da idem biće mi najlepše
S tobom znam bilo gde
Da idem biće mi najbolje

GUBIŠ ME

Zauvek sam, sasvim sam
Živim u nadi
Da ljubav je spas

Hoću da ime, tvoje ime
Uvek sija i bude tu
Hoću da ljubav ima sjaj
Hoću da plamen tvoj
Nosim u sebi

Kako ne vidiš da gubiš me
Ako izgubiš me, gubiš sve

Da li osećaš šta je u meni
želim pesmu da nestane bol
Hoću da ime, tvoje ime
Uvek sija i bude tu
Hoću da plamen tvoj bude jak

Kako ne vidiš da gubiš me
Ako izgubiš me, gubiš sve

SMEH NA USNAMA

Zašto gledaš, gledaj me
Očima velikim kao svet
I da li tuga ponekad
Napada takav cvet

Pusti olovku da kaže sama
Ona to ume najbolje
Neće ti pomoći ni tama
Ni da me zamisliš najlepše
Ne, ne, ne

Ja kao mladež na tvom ramenu
Pod velom svile kao puž
Na vrelom kamenu
Što brže hoću da stignem
Do tvojih obraza
Da savijem i dignem
Smeh na usnama